శ్రీమద్భాగవతము

మూడు సంపుటములు

పునఃపురిష్కృత ముద్రణ

శ్రీమద్భాగవతము

మొదటి సంపుటము

(ప్రథమ ద్వితీయ తృతీయ చతుర్థ స్కంధములు)

సరళాంధ్ర పరివర్తన:

డా॥ ఏల్చూరి మురళీధరరావు

రామకృష్ణ మఠం

దోమలగూడ, హైదరాబాదు-500 029.

ప్రచేతసుల జననం 554
మహేశ్వరుని ఉపదేశం 555
రుద్రగీత 556
నారదుని ఉపదేశం 568
పురంజనోపాఖ్యానం 569
పరలోక బాధలు 580
పురంజనుని పునర్జన్మ..580
మలయధ్వజుడు 581
అవిజ్ఞాతుని ఉపదేశం 582
సంకేతవివరణం 583
దేహపతనం – కర్మఫలభోగం 590
జన్మాంతరం – లింగశరీరం 591
పూర్వపరజన్మల స్వరూపం 592
లింగశరీర జనన స్థితిగతులు 593
కర్మ ఫల నిశ్చయం 594
ప్రచేతసుల తపఃప్రకారం 595
గృహాశ్రమం – పరమపదం 597
ప్రచేతసులచే భగవన్నుతి..597
ప్రచేతసుల ముక్తి 601
ఆత్మైకత్వ భావ భజనం 605
శుద్ధచిత్త సమర్పణ 606
ధ్రువ నిదర్శనం 607

అడుగుపెడతావో, ఆనాడు నిన్ను ఆ పశువులన్నీ కలిపి చుట్టుముట్టి వాడి కొమ్ములతో చీల్చి చెండాడబోతున్నాయి. ఇందుకు నిదర్శనగా పురంజనోపాఖ్యానం ఒకటున్నది. దానిని విను.

పురంజనోపాఖ్యానం

రాజా! పూర్వం పురంజనుడనే రాజు గొప్ప కీర్తిశాలి ఉండేవాడు. అతనికి ఒక మిత్రుడు ఉండేవాడు. అతని పేరూ ప్రవర్తనా ఎవరికీ తెలియనందున అతనికి అందరూ కలిసి అవిజ్ఞాతుడని పేరుపెట్టారు. ఒకప్పుడు పురంజన మహారాజుకు లోకంలో ఉన్న భోగాలన్నింటినీ తనివితీరా అనుభవించాలని కోరిక ఉదయించింది. అందుకు తగిన మంచి ప్రదేశాన్ని వెతుకుతూ అతను దేశంలోని పల్లెలు, పట్టణాలు తదితర ప్రదేశాలు కలయజూసి తన మనస్సుకు నచ్చిన ప్రదేశం కనిపించక చివరికి విసిగి వేసారి హిమవత్పర్వత దక్షిణ సాను ప్రదేశానికి వెళ్లాడు.

అక్కడ ఒకానొక చోట నవద్వారాలు కలిగి ఉన్న ప్రాకారంతో సువర్ణ రజతమయ శిఖరాలతో వైడూర్య ముక్తా మరకత పద్మరాగ ఖచిత హర్మ్యగృహాలతో మిన్నంటుతున్న చైత్య ధ్వజ పతాకాది విలసిత సభాస్థల చత్వర రథ్యా క్రీడాపణ ప్రదేశాలతో విద్రుమరచిత వితర్దికలతో చూసిన కొద్దీ మరింత చూడాలనిపించేటట్లు మనోహరమై ఉన్న పట్టణం ఒకటి కనిపించింది. అక్కడ ఎటు చూసినా శాఖలు చాచి నిండారా పండి పథికశ్రేణికి నీడలిచ్చి సేద తీర్చి ఫలాహారాలను అందించటమే స్వధర్మమైనట్లు ఒప్పారుతున్న వివిధ మహోన్నత వృక్షాల తోను, పూవుజొంపాలతో కూడిన లతాహస్తాలు గాలికి ఊయల లూగుతుండగా బాటసారులను ఆతిథ్య స్వీకారానికై రమ్మని ఆహ్వానిస్తున్నట్లున్న పొదరిండ్ల తోను అలరారుతున్న ఉపవనాలు కన్నులకు విందుగా కానవచ్చాయి. ఆ లతావృక్షాల చిగుళ్లను, పండ్లను మెక్కి చిలుకలు, గోరింకలు, కోయిలలు శ్రవణ మనోహరంగా పాడుతూ బాటసారులకు విశ్రాంతిని కలుగజేస్తున్నాయి. తుమ్మెద పూదేనెలను

గ్రోలి మత్తెక్కి ఐహిక భోగపరుల ప్రవర్తనలను నిరూపిస్తున్నట్లు ఝుంకార ధ్వనులు మార్మోగుతున్నాయి. ఆ చోటనున్న సరోవరాలు అతి విశాలములై స్వచ్ఛ జలాలతో నిండి కమల కుముద పరిమళాలను వెదజల్లుతున్నాయి. మందమారుతాలు శీతల జలశీకరాలతో పుష్పపరాగాలను మేళవించి తీసికొనివచ్చి పథికులపై పన్నీరు చల్లి పూరెమ్మ వీవెనలను వీస్తున్నట్లు మంద మందగతిని వచ్చి శరీరాలను తాకి పులకరింపజేస్తున్నాయి. కోయిలలు పథికజనులను సాదరంగా రమ్మని ఆహ్వానిస్తున్నట్లు కషాయ స్వరాలతో గొంతెత్తి గానం చేస్తున్నాయి. సింహ వ్యాఘ్రాలు మునివ్రతాన్ని పూని జితేంద్రియత్వాన్ని సాధించినట్లు తమతో సారంగ మృగాదులను కలుపుకొని నిరాబాధంగా సంచరిస్తున్నాయి.

రాజా! ఆ ఉపవనంలో ఒక సౌందర్యరాశి పసుపుపచ్చని చీర కట్టుకొని బంగారు ఒడ్డాణం దాల్చి మౌక్తికమాలను పోలిన పలువరుస, బింబఫలాన్ని నిరసించే ఎర్రని పెదవులు, గంధఫలిని మేలమాడే నాసిక, నిండు జాబిల్లిని లెక్కచేయని ముఖ కాంతులు దేదీప్యమానంగా వెలుగొందుతుండగా, ఒండొంటిని ఒరుసుకొంటున్న చనుదోయిపై పయ్యెదను సవరించుకొంటూ, కటాక్ష విక్షేప భ్రూవిలాసాలతో మనస్సులోని మన్మథభావాన్ని చెప్పక చెబుతూ, చిరునవ్వు లేవెన్నెలలతో చూపరుల మనస్సులను పరవశింపజేస్తూ, కాలి అందెల రవళితో మదిలో కొత్త కోరికలను రేకెత్తింపజేస్తూ రాయంచ నడకలతో మందమందగతుల సంచరిస్తున్నది. ఆమెను పరివేష్టించి ఒక పంచశీర్షపన్నగం, పదుగురు మేటులు ఇంకా పెక్కుమంది చెలికత్తెలు ఉన్నారు.

రాజా! ఆ మదిరాక్షి కడకంటి చూపులు తూపులై, పురంజనుని ఎదలో నాటుకొన్నాయి. అతనామె చెంతకు వెళ్ళి, "సుందరీ! నీ వెవ్వతెవు? ఎవరిదానవు? ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చావు? ఎవరి ఆజ్ఞకు లోబడి ఈ పదుగురు భటులూ నీకు దాసులై ఉన్నారు. వీరి కమసన్నలలో మెలగుతూ నీకు సేవికలై ఉన్న ఈ లతాలలితాంగు లెవరు? ఐదు పడగలు విప్పి నీకు

చల్లని నీడనిస్తూ నిన్ను వెన్నంటి వస్తున్న ఈ పంచశీర్ష పన్నగం ఎవరు? రూప విలాసాలనుబట్టి చూడగా నీవు మనుష్యాంగనవు కావు. నీ ముఖవీక్షణాలు ఎవరినో వెతుకుతున్నట్లున్నాయి. ధర్ముని కోసమా? అలాగైతే నీవు హ్రీదేవతవు. భవుని కోసం అన్వేషిస్తున్నావా? ఆ పక్షాన నీవు భవానివి కాబోలు. బ్రహ్మను వెతుకుతున్నావా? అప్పుడు భారతివి నీవే. విష్ణుని కొరకు వేచి ఉన్నావా? ఇందిరవు కాగలవు. దేవస్త్రీలు నేలపై కాలూనరు. అందువల్ల నీవు దేవకాంతవు కావేమో, నీ పాదపద్మాలను ఆశ్రయించి నీకు సర్వ కామాలను సమకూర్పగల పతికోసం ఎదురు చూస్తుంటే ఆ భాగ్యం నా కనుగ్రహించు. లజ్జాలలితములు, స్మిత విలసితాలు అయిన నీ క్రీగంటి చూపుల తూపులు సోకి శిథిలేంద్రియుడనై నీ పొందుకోసం తహ తహలాడుతున్నాను. నీ దాసుడు మరుడు నిన్ను వెన్నాడుతున్నాడు. నీ సుందర భ్రూకార్ముక వినిర్ముక్త శరఘాతాలకు నన్ను గురిచెయ్యకు. లేత మబ్బుల వంటి ముంగురులు అడ్డు నిల్వగా దోబూచులాడుతున్న నీ ముఖ చంద్రబింబాన్ని కన్నుల విందుగా కనుగొనే భాగ్యాన్ని ప్రసాదించి నన్ను అనుగ్రహించు. చూపులను నాపై సారించి నీ కన్నులలో వెన్నెలలు కురిపించు" అన్నాడు.

ఆ సుందరాంగి పురంజనునికి మధుర మందస్మితమాలికను కానుకగా సమర్పించి, 'అయ్యా! నాకూ నీకూ గోత్రనామాలను ఎవరేర్పరిచారో వారిని మన మిద్దరమూ ఎరుగము. ఈ పురాన్ని ఎవరు నిర్మించారో వారు కూడా మనకు తెలియదు. నేనీ చోటును ఆశ్రయించుకొని ఉన్నాను. ఇక్కడివారిలో ఒక్కనిని మాత్రం ఎరుగుదును. నా చుట్టూ ఉన్న ఈ పదిమందీ నాకు సఖులు. వారిని నడిపిస్తున్న అతనిని బృహద్బలు డంటారు. వారి ఆజ్ఞ ప్రకారం వర్తిస్తున్న ఈ సుందరీమణు లందరూ నా చెలికత్తెలు. ఈ ఐదు తలల పాము నిద్రిస్తున్నప్పుడు మేల్కొని నన్నూ ఈ ఊరినీ కాపాడుతున్నది.

అయ్యా! నీ విక్కడికి వచ్చి గ్రామ్యకామ్యాలను కోరడం నా భాగ్యమను కొంటాను. నీతో వివాహమంటే ఎన్ని జన్మలుగానో నోచుకొన్న పుణ్యఫలం. నీవు నవద్వారయుతమైన ఈ పురానికి నేతవై నాతో కామోపభోగాలను

శతమానం అనుభవించు. నీవంటి రసజ్ఞుడు తనంతట తాను వలచి వచ్చినప్పుడు కాదని త్రోసిపుచ్చి, నైష్ఠికుని, నైపుణ్యరహితుని, నీరసమతిని, మృత్యుభయాకులితుడై ముంజేతిలోని సుఖాన్ని దిగవిడిచి రేపటి గురించి ఆలోచించే పశుతుల్యుడి వరిస్తానా? కొందరు గృహస్థాశ్రమం మంచిది కాదంటారు. వారు మతిహీనులని నే నంటాను. ఇందులో పొందరాని అర్థకామాలు మరెందులో ఉన్నాయి? పుత్రపరిష్వంగ సుఖం కావాలనుకుంటే గృహస్థాశ్రమమే కదా ఆశ్రయం. అమృతాన్ని, కీర్తిని పొందగోరితే అందుకు గృహస్థాశ్రమం కాక వేరే సాధనం ఏమున్నది?

అయ్యా! నివృత్తిధర్మపరులకు గృహస్థాశ్రమం లోని సుఖాలు అందని మ్రానిపండ్ల వంటివి. గృహస్థులకు స్వర్గభోగాలు కూడా చేకూరగలవు. యతులు తలక్రిందులుగా తపస్సు చేసినా సిద్ధింపని సుఖాలు గృహస్థుల అందుబాటులో ఉంటాయి. జన్మసాఫల్యం కోరినవారికి భూతసేవ కంటె ఉత్తమసాధనం వేరొకటి లేదు. గృహస్థుడు పితృ దేవ మర్త్యులకు మాత్రమే గాక నిఖిల భూతజాతానికీ మేలు చేయగలుగుతాడు. అందుకే అన్ని ఆశ్రమాలలో గృహస్థాశ్రమం ఉత్తమమని అంటారు.

వీరాగ్రణీ! స్త్రీ లెప్పుడూ విఖ్యాతుడు, వదాన్యుడు, ప్రియదర్శనుడు అయిన పురుషోత్తముడు తమకు భర్త కావాలని కోరుకొంటారు. అట్టివాడు స్వయంగా వచ్చినపుడు కాదనే మందభాగ్యురాలు ఉంటుందా? భోగిభోగోపమాలైన నీ భుజాల పరిష్వంగానికి వెలి కాగోరే దీనురాలు ఉంటుందా?' అని పలికింది.

రాజా! వారి అన్యోన్య సంభాషణం పరస్పర ప్రేమను రెట్టింపు చేసింది. పురంజనుడు అక్కడి గాన వినోదాలకు ఆనందిస్తూ స్త్రీల పరిచర్యలకు ఆనందిస్తూ నూరేండ్లు అవలీలగా గడిపివేశాడు.

రాజా! ఆ పురద్వారాలు తొమ్మిదింటిలో ఏడు పై భాగంలోనూ రెండు క్రింది భాగంలోనూ ఉన్నాయి. ఆ ఏడింటిలో అయిదు పూర్వభాగాన, ఒకటి దక్షిణభాగాన, ఒకటి ఉత్తరపార్శ్వాన ఉన్నాయి. పూర్వ ద్వారాలు

అయిందింటిలో ఖద్యోత, అవిర్ముఖి అన్న రెండూ ఒక్కచోట ఉన్నవి. వాటికి చేరువనే నళిని, నాళిని అని రెండు ద్వారాలు ఉన్నాయి. పూర్వద్వారాలలో మిగిలిన ఐదవదానిని ముఖ్యము అని పేర్కొంటారు. దక్షిణ ద్వారాన్ని పితృహువు అని, ఉత్తర ద్వారాన్ని దేవహూవు అని అంటారు.

ఖద్యోత అవిర్ముఖద్వారాలకు కావలిగా ద్యుమంతుడు ఉంటాడు. నళినీ నాళినీ ద్వారాలకు రక్షకుడు అవధూతుడు. ముఖ్యద్వారాన్ని రసజ్ఞుడు, విపణుడు అని ఇద్దరు, పితృహూ దేవహూ ద్వారాలను శ్రుతధ్వని అనేవారు రక్షిస్తుంటారు.

రాజా! పురంజనుడు ద్యుమంతుడనే చెలికానితో కలిసి ఖద్యోత అవిర్ముఖి ద్వారాల నుంచి వెలువడి విభ్రాజితాలనే జనపదాలకు వెళ్తుంటాడు; అవధూతుడనే సఖునితో కలిసి నళిని నాళి అనే ద్వారాలనుంచి వెలువడి సౌరభానికి వెళ్తాడు; రసజ్ఞుడు, విపణుడు అనే మిత్రులతో కలిసి ముఖ్యద్వారాన విషయానికి వెళ్ళి భాషణ చిత్రాన్నాలను పొందుతుంటాడు; శ్రుతధ్వనితో కలిసి పితృహూద్వారం నుంచి వెలువడి దక్షిణ పాంచాలాన్ని, దేవహూద్వారాన వెలువడి ఉత్తర పాంచాలాన్ని చూస్తుంటాడు.

ఆ పురానికి పశ్చిమభాగంలో రెండు ద్వారాలు ఉన్నాయని చెప్పారు. వాటిని ఆసురి అని, నిర్ఋతి అని చెబుతుంటారు. ఆ రాజు దుర్మదుడనే చెలికానితో ఆసురిద్వారం నుంచి వెలువడి గ్రామకవిషయాన్ని, లుబ్ధకుడనే చెలికానితో నిర్ఋతిద్వారం నుంచి వెలువడి వైశసమనే విషయాన్ని పొందుతాడు.

రాజా! ఆ పురంలో ఇద్దరు గ్రుడ్డివాళ్ళు నిర్వాక్కు, పేశస్కరుడు అనే పేర్లతో నివసిస్తుంటారు. ఆ రాజు వారిని తోడు తీసుకొని రాకపోకలు సాగిస్తుంటాడు. అతను అంతఃపురాన్ని ప్రవేశించినప్పుడు అతని వెంట విషూచనుడనే వాడొకడు ఉంటాడు. అతని తోడ్పాటుతో రాజు భార్యాపుత్త్రుల వలన కలిగే మోహ ప్రసాద హర్షాదులను మనసారా అనుభవిస్తుంటాడు.

రాజా! ఆ విధంగా పురంజనుడు అజ్ఞత్వాన్ని పొంది కామ సాధన కర్మలలో తగుల్కొని భార్య మాటకు జవదాటక ఆమె సురాపానం చేస్తే తానూ అదే ఆచరిస్తూ, ఆమె భుజించినప్పుడే తాను భుజిస్తూ, ఆమె సుఖమే తన సుఖంగా, ఆమె దుఃఖమే తన దుఃఖంగా, ఆమె గానమే తన గానంగా, ఆమె హాసమే తన హాసంగా, కూర్చున్నా నిల్చున్నా నడిచినా పరిగెత్తినా చూచినా కనులు మూసుకొన్నా తాకినా విన్నా మూర్కొన్నా సర్వకాల సర్వావస్థల లోనూ ఆమె తోడిదే లోకంగా భావించి స్వాతంత్ర్యాన్ని అతి సంతోషంగా వదులుకొని తన కిష్టం లేకపోయినా ఆమె కనుసన్నలలో నడుచుకొంటూ తుద కామె క్రీడామృగం వలె తయారయ్యాడు.

రాజా! ఒకనాడతను మృగయా వినోదానికై ఉత్సాహపడి స్వర్ణకవచాన్ని ధరించి అక్షయతూణీరాన్ని, మహాధనువును చేతగొని ప్రయాణసన్నద్ధుడయ్యాడు. ఆ వెంటనే సారథి దండికాద్వయం, చక్రయుగ్మం, బృహదక్షం, మూడు టెక్కెములు, అయిదు బంధనాలు, రెండు ఒరలు, ఏడు చర్యాద్యావరణలు, ఐదు ప్రహారాలు కలిగిన సువర్ణభూషిత రథాన్ని ఆయత్తపరచి హయపంచకాన్ని పూన్చి అధిష్ఠించి ఒకచేత పగ్గాలను పట్టి తీసుకొనివచ్చాడు. పురంజనుడు ఆ రథం ఎక్కి తన సేనాపతి ఏకాదశుని వెంటబెట్టుకొని కలలోనైనా విడిచిపెట్టని భార్యను విడనాడి సానుపంచకమైన అరణ్యం లోనికి వెళ్ళి ఆసురీవృత్తిని వహించి ఘోరాత్ముడై నిరనుగ్రహ బుద్ధితో తీవ్రబాణాలను ప్రయోగించి వనగోచరాలను సంహరింపసాగాడు.

రాజా! జీవహింస విషయంలో రాజులకు ఆరు నియమాలు ఉన్నాయి. సామాన్య నిత్యశ్రాద్ధాదులలో జీవహింస చేయకూడదు. ప్రఖ్యాత శ్రాద్ధాదులలో మాత్రమే శాస్త్రానికి చంపవచ్చు. ఆ కార్యమైనా అత్యవసరమైనంత మేరకు మాత్రమే అంగీకరింపబడింది. అంతకు మించి చంపకూడదు. అందులోనూ వన్యమృగాలను మాత్రమే చంపవచ్చునని చెప్పబడింది. ఈ నియమజ్ఞానం కలిగి వర్తించేవారు కావించిన కర్మ హింసాత్మకమైనా వారు దాని దుష్ఫలానికి పాత్రులు కారు. ఆ నియమాలను

పాటింపని వారు కర్తృత్వాభిమానులై తత్కర్మఫలబద్ధు లవుతారు. కర్మఫల బద్ధులు తెలివి చెడి సంసార ప్రవాహంలో పడి అధోగతి పాలవుతారు.

పురంజనుడు వేటకు వెళ్ళి మృగయా నియమాలను పాటింపక కంటికి కనిపించిన జంతువునల్లా తరిమి తరిమి తన యిష్టం వచ్చినట్లు చిత్రపక్ష శరాలను నాలుగు దిక్కులకూ ప్రయోగించి ఘోర హత్యాకాండ మొదలుపెట్టాడు. శరవిద్ధాలై ప్రాణాలను కోల్పోతున్న మృగాల దీనాక్రందనగతులు వనవాసులైన కరుణాత్ములకు దుస్సహంగా అనిపించాయి. అతనా విధంగా ఔగాములు విచారింపక వివిధ మృగాలను వేటాడి అలసటతో ఇంటికి తిరిగివచ్చి యథోచిత మజ్జన భోజనాదులు కావించి సేదతీరి సాలంకృతుడై పాన్పుచేరి భార్యకోసం నిరీక్షించాడు.

పురంజన గృహిణి ఎంతసేపటికీ శయ్యాగృహానికి రాకపోయేసరికి సంగతేమిటో తెలుసుకొనగోరి అతను అంతఃపుర పరిచారికలను పిలిచి, ‘ఇంతులారా! మీకూ మీ ఈశ్వరికీ కుశలమే కదా? తల్లిగాని, పతిదేవత అయిన ఇల్లాలు కాని లేని ఇంట సంపదలు రుచింపవు. ఆ ఇల్లు శిథిలీకృత రథం వంటిదవుతుంది. అట్టిదానిని ప్రాజ్ఞు దధిష్ఠింపడు. వ్యసన సాగరంలో మునిగిన నన్ను దరిచేర్చే లలితారత్నం నా ప్రియురాలు ఎక్కడున్నది?’ అని అడిగాడు. వారు, ‘రాజా! నీ ప్రియురాలి మనోభావమేమిటో మాకు అర్థం కావడం లేదు. ఇదిగో ఇక్కడ కటిక నేలపై పడుకొని ఉన్నది’ అని ఆమెను చూపించారు.

రాజా! పురంజనుడు తన ప్రియురాలి దగ్గరకు వెళ్ళి ఆమె ముఖరేఖలలో భేదభావాన్ని చూచినంతనే అతని మనస్సు చింతా వ్యాకులాక్రాంత మయింది. అతను నెమ్మదిగా ఆమెను తాకి మృదువచనాలతో ఊరడింపబోయాడు. ఆమె తన ప్రణయకోపాన్ని కుటిల వీక్షణాలలో ప్రదర్శించింది. అతనామె దుఃఖాన్ని గుర్తించి అనునయ పాండిత్యాన్ని ఆశ్రయించి సామం ప్రయోగించి ఆమె పాదపద్మాలను తన తొడపై ఉంచుకొని, ‘ప్రియా! తప్పు చేయడం

మానవసహజం. అది తగిన శిక్షతో సమసిపోతుంది. లోక విషయమే ఇలా ఉండగా ఆత్మీయుల సంగతి వేరే చెప్పాలా! పాలకులు తప్పు చేసిన తమ సేవకులను యథోచితంగా దండించాలి. అలా చేయకపోవడం ఆ సేవకుల దౌర్భాగ్యం. రాజదండనం మహానుగ్రహరూపమే గాని ఆగ్రహ ప్రదర్శనం కాదు. దండితుడు తన తప్పిదానికి సిగ్గుపడాలే కాని దండనానికి దుఃఖింపకూడదు. దుఃఖపడటం అజ్ఞానానికి నిదర్శనం.

సుదతీ! అనురాగభార వ్రీడాబంధుర విలాససుందరమూ, దరస్మిత విలోకన మనోహరమూ అయిన నీ ముఖపద్మాన్ని నీలాలక భ్రమర విముక్తిచే దర్శనయోగ్యం కావించి కమ్మని తేనె పలుకొక్కటి పలికి ఈ దీనుని పరితాపాన్ని తొలగించు. సఖీ! నీ అలుకకు కారణం ఏమిటి? ఎవరైనా నీ యెడ అపరాధానికి పాల్పడ్డారా? ఆ అపరాధి బ్రాహ్మణుడో విష్ణుదాసుడో కాకపోతే వాడు ముల్లోకాలలో ఎక్కడున్నా పట్టి తెచ్చి మట్టుపెడతాను. ప్రియురాలా! నీ వదనమండలం తిలకరహితమై ఉన్నది. నీ నగుమోము చిన్నబోయినట్లున్నది. కోప భీషణత వల్ల నీ చూపు రాగశూన్యమై అపూర్వస్థితిని దాల్చింది. నీ చనుదోయి బింకం సడలింది. నీ అరుణాధర మందు కుంకుమపరాగం విలోపించింది. కారణం ఏమిటి? వేటపై మక్కువ గొని నిన్ను ఎడబాసి విచ్చలవిడిగా చరించానని ఆగ్రహించావా? నీ ప్రియుని మన్నించి అతనిపై నీ దయాప్రసారదృష్టిని సారించు. ప్రేయసీ! కుసుమాస్త్రహతుడై పౌరుషం విడిచి శరణుజొచ్చిన ప్రాణనాథుని కనికరింపకపోవడం న్యాయమేనా?' అని దైన్యభావంతో పరిపరి విధాల వేడుకొన్నాడు.

కాంతుని ఏకాంత సాంత్వనలకు స్వాంతమంతా వింత పులకరింతలతో కంతుని పలకరింతలతో ఎంతో సంతోషాన్ని కలిగింపగా ఆ కాంత అంతటితో అలుక మాని మంగళస్నానం చేసి రుచిరాంబరం ధరించి అలంకరించుకొని సొబగులు మీరగా వచ్చి పురంజనుని చెంతకు చేరింది. అతనా కామినీమణిని ఏకాంతంలో కలుసుకొని ఆమె కౌగిలింతలకు పరవశించి

రహస్సల్లాపవివశుడై వివేకాన్ని కోల్పోయి ఆమె తోడిదే లోకంగా రేయింబవళ్ళు గడపసాగాడు. అతనికి పరబ్రహ్మానుసంధానం ఏనాడూ జ్ఞాపకానికి రాలేదు. భార్యా సమాగమమే అతనికి పరమ పురుషార్థమై భాసించింది.

రాజా! అతని జవ్వనమంతా ఆ విధంగా రెప్పపాటు కాలం వలె అవలీలగా గడిచిపోయింది. క్రమంగా వారికి నూటపదకొండుమంది కొడుకులు, ఒక కుమార్తె కలిగారు. అతను వారందరికీ తగిన సంబంధాలు చూసి పెండ్లిండ్లు చేశాడు. ఒక్కొక్క కొడుకుకూ నూర్గురేసి కొడుకులు పుట్టారు. అతని వంశం పుత్ర పౌత్ర క్రమాన తామరతంపరగా వర్ధిల్లింది. అంతలో అతనికి కాలం ఆసన్న మయింది.

రాజా! ఆ సమయంలో చండకేశుడనే గంధర్వరాజు మూడువందల అరవై మంది గంధర్వులను, అంతమంది సితాసిత గంధార్వాంగనలను వెంటగొనివచ్చి పురంజనుని పురాన్ని ముట్టడించాడు. ఆ పురానికి కావలిగా ఉన్న పంచశీర్షపన్నగం వారందరినీ అడ్డగించి నూరేండ్లు పోరాడి అలసటతో నేలకొరిగింది. పురరాష్ట్రబాంధవులందరూ కకావికలయ్యారు. పురంజనుడు వారి వ్యాకులపాటును లెక్కచేయక పరివారం తెచ్చిపెట్టినది తింటూ మధు మధురాసవాలకు మరిగి స్త్రీలోలుడై రానున్న ముప్పును గమనింపలేదు. పురం నానాటికీ క్షీణింపసాగింది.

రాజా! పూర్వం ఒకప్పుడు కాలకన్యక వివాహం చేసికొనగోరి పతి కోసం ముల్లోకాలూ తిరిగింది. ఆమె వికృతరూపాన్ని చూసి ఆమెకు దుర్భగ అని పేరు పెట్టి ఎవరూ ఆమెను పెండ్లి చేసుకొనడానికి ముందుకు రాలేదు. ఒకనాడు నేను బ్రహ్మలోకం నుంచి భూలోకానికి వస్తుండగా ఆ కన్యక నన్ను చూసి ఆగర్భసన్న్యాసినని తెలిసినా వెనుకాడక కామమోహితయై నన్ను వరించింది. నేను తగదని నిషేధించాను. అందుకు ఆమె కినుక వహించి, 'సదా సంచారి'వి కమ్మని నన్ను శపించింది. ఆ శాపానికి నేను ఆగ్రహింపక,

'కామినీ! నీవు వెళ్ళి యవనేశ్వరుడిని ఆశ్రయించు!' అని ప్రబోధించాను. ఆమె నా మాట విని యవనేశ్వరుడైన భయుని వద్దకు వెళ్ళి, 'యవన వృషభా! నిన్ను నా మనోహరునిగా వరించాను. నీ తలంపు మదిలో నాటుకొని నన్ను నేనే మరచిపోతున్నాను. శాస్త్రబోధ, లోకమర్యాద లోకంలో అందరికీ అనుష్ఠేయాలే. దాన పరిగ్రహాలు రెండూ శాస్త్రసిద్ధాలు, వాటిని ఆదరింపని వారు బాలుర వలె శోచనీయు లవుతారు. నాకై నేనుగా వచ్చి నన్ను నీకు సమర్పించుకొంటున్నాను. నన్ను నిరాకరింపక దయతో స్వీకరించు. దీనులను కరుణించడం కంటె ఉత్తమమైన ధర్మం వేరొకటి లేదు. ఇది దేవరహస్యం' అని పలికింది.

యవనేశ్వరుడు ఆ మాటలకు మందహాసం చేసి, 'అమ్మాయీ! నీ గతిని గూర్చి యోగదృష్టితో అనుశీలించాను. నీవు వరించేవారందరూ నిన్ను నిషేధిస్తారు. అయితే నా గతేమిటని అడుగుతావేమో? అవ్యక్తగతివై ప్రపంచమంతా పర్యటిస్తూ కర్మనిర్మిత లోకాన్ని ఆశ్రయించి నీకు తోడుగా ఉండమని నా సేనను నీతో పంపిస్తున్నాను. ఆ సేనాసాహాయ్యంతో నీవు ప్రాణినాశం కావిస్తావు. ఇదిగో ఇతను నా సోదరుడు ప్రజ్వారుడు. నీవు నాకు చెల్లెలి వవుతావు. మీ యిద్దరి తోడ్పాటుతో నేను భీమసైనికుడనై లోకమంతటా సంచరిస్తాను' అని చెప్పి ఆ కన్నెను మొత్తానికి ఎలాగో ఒప్పించి కాలకన్యకా ప్రజ్వారులను కూడి సైన్యయుతుడై భూమండల మంతటా సంచరింపసాగాడు.

ఒకనాడు యవనేశ్వరుడు ఆ పురంజన పురాన్ని ఆక్రమింపదలచాడు. కాలకన్యక ముందుగా వెళ్ళి పురంలోనికి ప్రవేశించి అందులోని సారాన్ని పీల్చి పిప్పి చేసింది. దానివెంట యవనులు నానాద్వారాల నుంచి లోనికి చొచ్చుకొనివెళ్ళి పీడించారు. గంధర్వ యవనుల దొమ్మి జరిగి పురమంతా ససిచెడి శిథిలప్రాయమై పోయింది. రాజు సిరి తరిగిపోయింది. అతనిని కృపణత్వం పైకొన్నది. కుటుంబమమకారం దుర్భరమై అతను వ్యాకులసాగరంలో మునిగాడు. పుత్త్రులు, పౌత్రులు, అమాత్యులు,

పరిచరులు మొదలైనవారందరూ అతనియెడ తొల్లింటి ఆదరాన్ని చూపడం మాని నిర్లక్ష్యం చేయసాగారు. మురిపాలు కురిపించిన భార్య కూడా పూర్వస్నేహాన్ని సడలించింది. అతనికి ఏమి చేయాలో మార్గం తోచలేదు. అతని భార్య, పిల్లలు, పరివారం ప్రతివారూ తమ తమ స్థితిని చూసుకొని పరితాపతప్తులై చిరాకుపడటం మొదలుపెట్టారు. వారి దుఃఖాన్ని చూసి పురంజనునికి నిలువెల్లా వణకసాగింది.

రాజా! పురంజనుడు ఆ దుఃఖాలను చూడలేక దగ్ధవృక్షకోటరాన్ని త్యజింపబూనిన సర్పరాజు వలె ఆ పురాన్ని విడిచిపెట్టాలని ప్రయత్నించాడు. యవనుల ముట్టడి సందులేకుండా కొనసాగుతున్నది; గంధర్వులు కదలనివ్వరు. అతను దిగులుతో చిక్కి సత్త్వహీనుడై కదలలేకపోయాడు. భయుడు అతని పైకి ఉరికాడు. యవనులతనిని పట్టుకొని కట్టి పశువు లాగా ఈడ్వసాగారు.

అటువంటి దుఃస్థితిలో కూడా పురంజనుడు తనకోసం ఆవంతైనా చింతపడలేదు. అతని మనస్సంతా భార్యాబిడ్డల మీదే ఉన్నది. ఏదో చెప్పలేని దిగులుతో అతను కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడుస్తాడు. 'అయ్యో! పుత్రకులారా! పౌత్రులారా! మిమ్మల్ని విడిచి ఎలా వెళ్ళేది? ఈ పరిచారకులను, పరివారాన్ని, ధనధాన్యాలను వదిలిపెట్టి ఎలా వెళ్ళగలను? దయితారత్నమా! ఇక నీ గతేమిటి? దిక్కులేని బిడ్డలను ఒక్క రెక్కన నీవు మాత్రం ఎన్నాళ్లని పోషిస్తావు? కాంతామణీ! నేను స్నానం చేయకపోతే నీవు చేయవు! నేను తిననినాడు నీవూ భుజింపవు. నాకు కోపం వచ్చినప్పుడు గడగడ వణకుతావు; గట్టిగా అంటే ఎదురు చెప్పవు. పొరబాటున తగని పనిని నేను తెలియక చెయబోతుంటే నయవినయాలతో నా తప్పు నాకు తెలియజెప్పి ఆ అకార్యం నుంచి నన్ను మరలిస్తావు. ఇట్టి గృహిణీమతల్లిని నిన్ను బాసి గృహస్థ ధర్మాలను ఎలా నెరవేర్చగలను? నా అవివేకం ఏమనుకోవాలి? నా భార్య వీరపత్ని; వీరజనని. నాతో సహగమనం చేస్తుందే కాని నన్ను విడిచి క్షణమైనా ఉండదు.

నాయనలారా! ఇన్నాళ్ళూ నీడలో చల్లగా పెరుగుతున్నారు. ఇక మీ గతి సముద్రంలో తటాలున పగిలిన ఓడయొక్క చీలికల గతివంటిదవుతుంది కాబోలు. నేటితో మీకూ నాకూ చూపులు తీరాయి. మిమ్మల్ని విడిచిపెట్టడం తప్పనిసరి కాగల కడకాలం దాపురించింది' అని లోలోపలే కుమిలిపోసాగాడు. అంతలో పంచశీర్షపన్నగం దగ్ధమై రూపుమాసి ఆయా మహాభూతాలలో కలిసిపోయింది. పురంజనునికి అటువంటి దురవస్థలో కూడా తన చిరకాల మిత్రుడు అవిజ్ఞాతుడు ఏనాడూ జ్ఞాపకానికి రాలేదు.

పరలోక బాధలు

రాజా! పురంజనుడు ఆ విధంగా మృతిచెంది పరలోకంలో కాలు పెట్టగానే అతను తన యజ్ఞార్థం చంపిన పశువులు అతని వల్ల పూర్వం తామనుభవించిన బాధలను తలచుకొంటూ అతని కోసం ఎదురు చూస్తున్నవి వచ్చి మీదపడి బాకుల వంటి కొమ్ములతో పొడిచి పొడిచి నుగ్గునూచం చేసి కసితీర్చుకొన్నాయి. అతను తమోగ్రస్తుడై స్మృతి కోల్పోయి అనేక సంవత్సరాలు దురంతమైన ఆర్తితో కుమిలి పోయాడు.

పురంజనుని పునర్జన్మ

రాజా! ప్రారబ్ధ కర్మఫలభోగార్థం తదనుగుణమైన శరీరాన్ని ఊతగా గ్రహించి జీవుడు జన్మిస్తుంటాడు. అట్లా జన్మించిన ఆ జీవితకాలంలో పెక్కు కోర్కెలను కోరుతూ తదర్థమై వివిధ కర్మలను ఆచరిస్తూ కర్మఫలభోగానంతరం ఆ దేహాలను వదిలిపెట్టి పునః ప్రారబ్ధ కర్మఫలభోగార్థం జన్మిస్తుంటారు.

> ఈ పునర్జన్మ విషయంలో ఒక విశేషం ఉన్నది. మానవుడు తన అవసాన కాలంలో ఏ కోర్కెను ప్రగాఢంగా కోరుకొంటూ శరీరాన్ని విడిచిపెడతాడో ఆ కోర్కె తక్కినవాటికంటె ముందుగా ఫలోన్ముఖం అవుతుంది. ఆ ఫలాన్ని అనుభవించడానికి తగిన శరీరం వస్తుంది. అవసానకాల వాంఛ ఎంత బలవత్తరమైనదో చూడు.

పురంజనుడు తన అవసాన దశలో భార్యనే స్మరిస్తూ ప్రాణాలు విడిచాడు. అవసాన కాలంలో అతను కామవివశుడై శరీరాన్ని వదిలినందువల్ల, కామోత్కటానికి స్త్రీ రూపం ఎంతో తగినది కావడం వల్ల అతను స్త్రీ జన్మ నెత్తవలసి వచ్చి విదర్భరాజుకు పుత్రికగా జన్మించాడు. విదర్భరాజును పాండ్య మలయధ్వజుడు జయించి అతని కుమార్తెను పెండ్లాడాడు. వారికి ఒక కుమార్తె, ఏడుగురు కొడుకులు పుట్టారు.

మలయధ్వజుని పుత్రిక శమదమాదివ్రతయై వన్నెకెక్కింది. ఆమెను అగస్త్య మహర్షి కిచ్చి వివాహం చేశారు. వారికి ధృతచ్యుతుడు, ధృతచ్యుతునికి ఇధ్మవాహుడు జన్మించారు.

మలయధ్వజుడు

మలయధ్వజుడు శ్రీభగవానుని ఆరాధింపగోరి రాజ్యాన్ని కొడుకులకు పంచి పెట్టి కులగిరిని చేరి చంద్రమస, తామ్రపర్ణి, నవోదకం మొదలైన నదులలో స్నానమాడి బాహ్యాభ్యంతరమలాలను తొలగించుకొని కఠిన తపోనిష్ఠుడై కందమూల ఫల పర్ణ తృణ జలాహారాలతో దేహయాత్ర గడుపుకొంటూ ద్వంద్వాలను జయించి అనిలాశనుడై ఇంద్రియజయాన్ని పొంది సమదర్శనత్వం సాధించి కామాదులను వాసనలతోపాటు నిర్మూలించి బ్రహ్మతాదాత్మ్యభావనుడై మ్రానివలె నిలిచి నూరు దివ్యవర్షాలు వాసు దేవుని యెడ ఆత్మరతిని కావించాడు. దేహాదులు ఆత్మ కాదని, జడములు మాత్రమేనని, ఆత్మప్రకాశితాలై ఇంద్రియాలు వ్యవహరిస్తున్నాయని, అంతః కరణవృత్తులకు ఆత్మ సాక్షిమాత్ర మవుతుందని అతనికి అనుభవసిద్ధమై తెలిసి వచ్చింది. అతని హృదయాంతరంలో విశుద్ధజ్ఞానదీపిక ప్రకాశించింది. విశ్వమంతా బ్రహ్మాత్మకమై ఉండటం, బ్రహ్మము తనలోనూ తాను బ్రహ్మము లోనూ ఉండటం అతనికి స్పష్టపడింది. తర్వాత ఆ జ్ఞానం కూడా నశించిపోయింది.

మలయధ్వజుని భార్య చంద్రచంద్రిక వలె పతి ననుసరించి తీవ్రవ్రతయై జడలు దాల్చి నిరంతర భర్తృపరిచర్యలతో కాలం గడుపుతూ ఒకనాడు యథా ప్రకారం అతని సన్నిధిసేవకు పోయి అతను బ్రహ్మైక్యం పొందిన సంగతి తెలియక కొంతసేపు వేచి చూసింది. ఎంతసేపటికీ అతను బహిర్ముఖుడు కాకపోయేసరికి ఆమె కలత చెంది పాదాలను తాకి చూస్తే అవి చల్లబడి ఉన్నాయి. అది చూడగానే ఆమె ప్రాణాలు జివ్వుమన్నాయి; కన్నుల వెంబడి అశ్రుధారలు కురియసాగాయి. ఆ నిర్మానుష ప్రదేశంలో ఆమెకు మాట సాయం కూడా లేకపోయింది. ఆ దీనురాలు మాటిమాటికి పతి అడుగులపై వాలుతూ, లేని సత్తువను తెచ్చుకొని లేస్తూ, గుండెలు మోదుకొంటూ బిగ్గరగా ఏడుస్తూ, 'ప్రాణనాథా! లేవండి; క్షత్త్రియాధాములు దొంగలై భూమండలాన్ని నానా ఇబ్బందులు పెడుతున్నారు. ఆ చోరుల బారినుంచి ధాత్రీచక్రాన్ని కాపాడండి' అని గగ్గోలుపడుతూ కొంతసేపు దుఃఖించి గత్యంతరం కనబడక ఉపశాంతి వహించి, కాష్ఠాలను సంగ్రహించి చితిపేర్చి పతి కళేబరాన్ని దానిపైకి చేర్చి నిప్పు రగిల్చి సహగమనం చేయబోతున్నది.

అవిజ్ఞాతుని ఉపదేశం

ఇంతలో పురంజనుని మిత్రుడు అవిజ్ఞాతుడు యాదృచ్ఛికంగా అక్కడికి వచ్చి వైదర్భిని చూసి, 'కళ్యాణీ! నేను నీ సఖుడిని. పూర్వం మన మిద్దరమూ మానససరోవరంలో హంసలమై వేయేండ్లు విహరించి సుఖస్థితి ననుభవించాము. అంతట నీవు కామభోగచిత్తవై నన్ను వదిలి భూమిపై సంచరిస్తూ పంచారామం నవద్వారం ఏకపాలకం త్రికోష్ఠకం షడ్వణిక్కులం పంచవిపణం పంచప్రకృతికం స్త్రీధనం అయిన ఒక స్త్రీని కలిశావు.

ఎలాగంటావా? విను. శబ్దాదివిషయాలు ఐదూ కలిసి పంచారామం; వక్త్ర నాసాది రంధ్రాలు తొమ్మిదీ తొమ్మిది ద్వారాలు; ప్రాణం ఏకపాలకుడు; పృథ్వీ జల తేజస్సులు మూడూ త్రికోష్ఠకం; జ్ఞానేంద్రియాలు ఐదూ మనస్సుతో కలిసి షడ్వణిక్కులం; కర్మేంద్రియాలు అయిదూ పంచ విపణాలు;

భూతపంచకమే పంచప్రకృతికం; శక్తి అన్నది ఏలిక; వీటితో కూడిన దేహం నివాసస్థానం. నీవు నన్నెడబాసి అటువంటి దేహాన్ని ప్రవేశించి ఆ యింతికి చిక్కి దానితో రమిస్తూ స్మృతిని కోల్పోయావు. ఆ స్త్రీ సంగఫలంగా ఇట్టి పాపదశ నీకు ప్రాప్తించింది. నిజంగా చూస్తే నీవు విదర్భరాజపుత్రివి కావు. ఇతను నీకు పతి కాడు. నీవు పురుషుడవు. అయినా స్త్రీనని అనుకొంటావు. కారణమేమంటావా? నా మాయాయోగమే కారణం.

భ్రాంతిని మాని నీవు నా స్వరూపాన్ని అవలోకించు. మన మిద్దరమూ అనాది పరిశుద్ధులము. మనకు అణుమాత్ర భేదమైనా లేదు. భేదభావానికి కారణం తెలుసా? విద్యావిద్యల ఉపాధిభేదాలను బట్టి భేదభావాలు కలుగుతున్నాయి. వస్తువు ఒకటే అయినా అద్దంలో ప్రతిఫలించినప్పుడు బింబిత వస్తువు కంటె బింబం వేరుగా కనబడటం ఉన్నది కదా. అలాగే నీకూ నాకూ భేదం అన్నది ప్రతీతి గోచరమే తప్ప వాస్తవం కాదు' అని పలికాడు.

రాజా! అవిజ్ఞాతుడంటే ఎవరనుకున్నావు? భగవానుడే అవిజ్ఞాతుడు. భగవానుడు ఆ విధంగా బోధించిన తర్వాత అంతవరకూ తనను వైదర్భినిగా భావిస్తుండిన అవిద్యోపాధికుడైన జీవుడు స్మృతిపొంది తనకు, పరమాత్మకు కలిగిన వియోగాన్ని గ్రహించాడు.

రాజా! భగవానుడు విశ్వప్రకాశకుడు కాని పరోక్షప్రియుడు. అందువల్ల అధ్యాత్మతత్త్వాన్ని పురంజన కథావ్యాజంతో నీకు బోధించాను' అన్నాడు

ప్రాచీనబర్హి ఆ మాట విని, మునీంద్రా! సంకేతగూఢార్థములై ఉన్న నీ పలుకులు జ్ఞానులకు తెలిసినట్లు మా బోంట్లకు సుబోధంగా లేవు. వాటి అర్థాన్ని వివరించండి' అని ప్రార్థించాడు. నారద మహర్షి అతనితో ఇలా అన్నాడు:

సంకేత వివరణం

'రాజా! శరీరాలు ఏకపాదులు, ద్విపాదులు, త్రిపాదులు, చతుష్పాదులు అని రకరకాలుగా ఉంటాయి. జడములైన వాటన్నిటికీ పురములని పేరు.

అట్టి జడపురాలకు చైతన్యాన్ని కూర్చే అతనికి పురంజనుడని వ్యవహారం. అంటే జీవుడని భావం. అవిజ్ఞాతుడు అంటే గుణక్రియానామాదులు లేనివాడని అర్థం. అతనినే ఈశ్వరుడు, పరమాత్మ అని పేర్కొంటారు. ఆ ఈశ్వరుడు దేహాదులలో ప్రతిఫలించినప్పుడు జీవుడని వ్యవహరిస్తున్నాము. ఈశ్వరజీవులకు బింబ ప్రతిబింబ న్యాయాన్ని బట్టి వారు చిరమిత్రులవుతారు.

ఈశ్వరుడు ప్రకృతి గుణాలను గ్రహింపదలచినప్పుడు ప్రకృతి రచితమైన పురాన్ని వరించి పురుష దనబడుతాడు. ఆ శరీరంలో ఒక అంతఃకరణ ఉన్నది. అది 'నేను', 'నాది' మొదలైన అభిమానాన్ని కలిగిస్తుంది. దానిని బుద్ధి అంటారు. బుద్ధినే మన కథలో ప్రమదగా వర్ణించుకొన్నాము. పురుషుడు బుద్ధి అనే ఆ ప్రమదను ఆశ్రయించి ఇంద్రియగుణాలను అనుభవిస్తాడు. దీనిని రతి అంటారు. జ్ఞాన కర్మేంద్రియాలు పురుషునకు నెచ్చెలులు; ఆ ఇంద్రియాల వృత్తులు సఖీజనం.

ప్రాణానికి ప్రాణము అపానము వ్యానము ఉదానము సమానము అని అయిదు వృత్తులున్నాయి. అందువల్ల ప్రాణం పంచశీర్షపన్నగంగా వర్ణింపబడింది. జ్ఞాన కర్మేంద్రియాలు రెండింటినీ మనస్సు ప్రేరేపిస్తుంటుంది కనుక మనస్సుకు బృహద్బలుడనే కథా వ్యవహారం కలిగింది. శబ్దాదులు ఐదూ పంచవిషయాలు. వాటి సముదాయమే పాంచాలం. వాటికి నడుమ నవద్వారపురం ఉంటుంది. రెండు కన్నులు, రెండు నాసికా పుటాలు, నోరు– ఈ అయిదూ పూర్వద్వార పంచకం. కుడి కన్నుకు ఖద్యోతమని, ఎడమ కన్నుకు అవిర్ముఖి అని పేర్లున్నాయి. కుడి ముక్కును నళిని అనీ ఎడమ ముక్కును నాళిని అని పేర్కొంటారు. కుడి చెవి దక్షిణ ద్వారం; ఎడమ చెవి ఉత్తర దార్వం. గుదశిశ్నాలు పశ్చిమద్వార ద్వయం.

రూపము ప్రకాశితం కనుక విభ్రాజితమని, దృష్టి దర్శనసాధనం కనుక ద్యుమంతుడని, గంధము సౌరభ విషయమని, ఘ్రాణము అవధూతుడని, ఆస్యము ముఖ్యనామక ద్వారమని, వాగింద్రియం విపణమని, రసనేంద్రియం

రసజ్ఞుడని, వాగ్వ్యవహారం ఆపణమని, చిత్రమైన అన్నం బహ్వోదనమని, దక్షిణ కర్ణం పితృహువని, ఉత్తర కర్ణం దేవహువని, కాలోపలక్షక సంవత్సరం చండవేగుడని, మున్నూట అరవై పగళ్ళు మూడు వందల అరవైమంది గంధర్వులని, మున్నూట అరవై రాత్రులు మూడు వందల అరవైమంది గంధర్వాంగనలని, పరలోకాన్ని మెచ్చని కాలాన్ని కన్యక అని, అది మృత్యువుకు చెల్లెలని, మృత్యువు భయుడనే యవనేశ్వరుడని, ఆధి వ్యాధులు మృత్యు సైనికులని, భూతాలకు శీఘ్ర మృత్యుహేతుభూతమైన శీతోష్ణద్వివిధ జ్వరం ప్రజ్వారుడని, ప్రవృత్తి నివృత్తి శాస్త్రం పాంచాల దేశమని, శ్రోత్రం పితృయాన దేవయాన ప్రాప్తిసాధనం కనుక శ్రుతధరుడని, మేఢ్రం ఆసురమనే పేరుగల పశ్చిమ ద్వారమని, వ్యయామం గ్రామకమని ఉపస్థం దుర్మదుడని, గుదం నివృతి అని, నరకం వైశసమని, వాయువు లుబ్ధకుడని, హస్తపాదాలు క్రియాగతులను కావించే అంధచరులని, హృదయం అంతఃపురమని, మనస్సు విమోచనమని, పురుషుడు సాక్షిస్వరూపుడైనప్పటికి గుణలిప్తుడై తద్గుణ క్రియా విక్రియలు తనవిగా తలచి తమోరజస్సత్త్వ ధర్మాలైన మోహ హర్ష ప్రసాదాలను పొందుతాడని, దేహం రథమని, ఇంద్రియాలు గుర్రాలని, సంవత్సరవేగం గతి అని, పుణ్య పాపకర్మలు రథచక్రాలని, గుణత్రయం మూడు టెక్కెములని, పంచప్రాణాలు బంధనమని, మనస్సు పగ్గమని, బుద్ధి సారథి అని, హృదయం రథికస్థానమని, ద్వంద్వాలు రెండు కూబరాలని, ఇంద్రియాలు అయిదూ పంచప్రహరణాలని, సప్తధాతువులు సప్తావరణలని, ఎండమావుల వెంట పరుగులు తీసే ప్రవృత్తి ఆసురి అని, ఏకాదశేంద్రియాలు సైన్యమని, సైన్యమూలాన పంచవిధ హింసలను కావించటం ఇంద్రియక్రీడ అని ఈ కథాస్వరూపాన్ని గ్రహించాలి.

ప్రాచీనబర్హీ! పురుషుడంటే జీవుడు. ఆ జీవుడు వస్తుగతిని బట్టి నిర్గుణుడైన ఆత్మస్వరూపు డవుతాడు. అయినా అతనికి 'నేను – నాది' అన్న అభిమానం కలిగినప్పుడు అతనిని అజ్ఞానం ఆవరిస్తున్నది. తత్ఫలంగా ప్రాణధర్మాలైన అశన పిపాసాదులు, అంధత్వాదులైన ఇంద్రియధర్మాలు,

కామాదులైన మనోధర్మాలు స్వధర్మాలుగా అతను భావించి వాటివల్ల కలిగే నానా దుఃఖాలను తానే అనుభవిస్తున్నట్లుగా నమ్మి క్లేశాల పాలవుతున్నాడు.

ప్రకృతికి పరుడు, గురుడు, స్వప్రకాశుడు అయిన పురుషుడు ప్రకృతి గుణాలలో ఎప్పుడు తగులుకొంటాడో అప్పుడతనికి తత్తద్గుణాభిమానం జనిస్తున్నది. పురుషునికి ప్రకృతి సంబంధం ఎందుకు కలుగుతున్నది? అంటే ప్రకృతి పురుషులు అవినాభావులు. పురుషునికి సంకల్పం కలిగినప్పుడు ప్రకృతి సంబంధం కలుగుతున్నది. సంకల్పం మాత్రం ఎందుకు కలగాలి? అంటే, 'దేవస్య ఏష స్వభావః' అన్నారు. భగవానునికి తన శక్తి స్వరూపమైన ప్రకృతితో కలిగే సంబంధ వియోగాలు ఆయన ఇచ్ఛాధీనాలు. ఆ సంబంధ వియోగాలను సృష్టిలయాలని అంటారు. సృష్టికాలంలో శక్తితో సంబంధం, లయకాలంలో శక్తితో వియోగం కలుగుతున్నాయి.

రాజా! గుణములు సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అని మూడు విధాలని, అవి ముప్పిరి త్రాడు వలె పెనగొని ఉంటాయని చెప్పాను. పురుషుడు గుణబద్ధు డైనప్పుడు అతనిని ఆయా గుణాలు పైకొని ఆడిస్తాయి. అతను స్వాతంత్ర్యం కోల్పోయి ఆయా గుణం ఆడించినట్లు బొమ్మవలె ఆడుతుంటాడు. ఆ ఆటలకు తగినట్లుగా ఫలం ఉదయిస్తున్నది. సత్త్వగుణం ప్రకాశభూయిష్ఠమైనది. కనుక దాని చేత ప్రేరితమైన కర్మలు కూడా సత్త్వ ప్రధానములై తద్విధ లోకప్రాప్తి ఫలాన్ని కలుగజేస్తాయి. అలాగే రజోగుణం ఆయాస బాహుళ్య లోకప్రాప్తిని కలిగిస్తుంది. తమస్సు దుఃఖోత్కట లోక ప్రాప్తిని కలిగిస్తుంది.

రాజా! కర్మఫలానుభవం కూడా అతివిచిత్రంగా ఉంటుంది. ఒక్కొక్క విధమైన కర్మఫలాన్ని అనుభవించేందుకు తదనుకూలమైన దేవమనుష్యతిర్యగాది శరీరాలు కలుగుతున్నాయి. అంతే కాదు. ఆ శరీరాలు ఆయా కర్మఫలాలను బట్టి స్త్రీపున్నపుంసకాలలో ఏదో ఒకటిగా ఉండటం జరుగుతున్నది. కాబట్టి ఒకడు పురుషరూపాన్ని దాల్చి కొంత కర్మఫలాన్ని

భోగించి ఆ శరీరం వదలి స్త్రీరూపాన పుట్టి మరొక విధమైన కర్మఫలాన్ని అనుభవించి ఆ తనువును వదలి నపుంసకుడై జన్మించి వేరొక తీరున కర్మఫలాన్ని అనుభవిస్తాడు. ఈ స్త్రీ పురుష నపుంసక లింగభేదం దేవ మనుష్య తిర్యగాది శరీరాలకు కూడా వ్యాపిస్తుంది.

ఆకటికి చిక్కిన కుక్క ఇల్లూ ఇల్లూ తిరిగి తిట్టినా కొట్టినా సహించి దొరికినచోట నాలుగు మెతుకులు గతికి బ్రతుకుతున్నట్లు కామాశయుడైన జీవుడు ఉచ్చనీచాలకు లోనై పడుతూ లేస్తూ ప్రారబ్ధ సుఖ దుఃఖాలను అనుభవిస్తుంటాడు.

దుఃఖాలు దైవికములు, భౌతికములు, ఆత్మికములు అని మూడు విధాలు. దేవతల వల్ల కలిగేవి దైవికదుఃఖాలు. అన్యప్రాణుల వలన కలిగేవి భౌతిక దుఃఖాలు. తన శరీర వ్యవహారం వలన కలిగినవి ఆత్మహేతువులు. ఈ త్రివిధ దుఃఖాలు ఏయే హేతువుల వల్ల కలుగుతున్నవో ఆయా హేతువుల వల్లనే అవి నివారితం కాగలవని తలచి తదనుకూలమైన ప్రతిక్రియలను సంకల్పిస్తుంటారు. కాని ఈ ప్రతిక్రియల వల్ల కలిగే శాంతి తాత్కాలికం. వీటి వల్ల పూర్ణశాంతి కలుగనేరదు.

తాత్కాలిక నివృత్తి తలమీది బరువును భుజం మీదికి దించినట్లవుతుంది గాని ఆత్యంతిక నివృత్తి కాదు. కర్మఫల నివృత్తి మరొక కర్మ వల్ల ఎన్నటికీ కలుగదు. కారణమేమంటావా? ప్రతిక్రియలు కూడా దుఃఖ స్వరూపాలు కావడమే కారణం. ప్రవృత్తి నివృత్తి కర్మలు రెండూ అవిద్యా ప్రాప్తమైనవే. ఒక విధమైన అవిద్య వలన జనించినది వేరొక విధమైన అవిద్య వలన పోవడమంటే ఒక చెడ్డ కల వచ్చినప్పుడు కలిగిన భయాన్ని పోగొట్టుకొనేందుకు మళ్ళీ కలగనడం వంటిదన్నమాట.

రాజా! పరమార్థ స్వరూపుడైన ఆత్మవ్యక్తి తనకు ఈ విధమైన అనర్థ దుఃఖపరంపర కలుగుతున్నట్లు భావించడమే సంసారం. అట్టి భావన సత్యం కాదు. అది తనంతట తాను నివర్తింపదు. దృష్టాంతం విను. స్వప్నం మనః

కార్యం. స్వప్నం ఉన్నంత కాలం స్వప్న భయాదులు కూడా ఉంటాయి. మేలుకొనగానే ఆ కలలన్నీ కల్లలని తెలిసివస్తుంది. అలాగే సంసారమన్నది ఒక పగటి కల. సంసారం ఉన్నంత కాలం ఆ దివాస్వప్న దుఃఖాదులు నివర్తింపవు.

ఇందుకు కారణమేమంటావా? అజ్ఞానమే కారణం. అజ్ఞాననివృత్తి ఎలాగంటావా? భగవద్భక్తి వలన అది నశిస్తుంది. సంసారనివృత్తి వైరాగ్యపూర్వక జ్ఞానం వలన నశిస్తుందని, భక్తి వల్ల నశింపదని శాస్త్రం చెబుతున్న దంటావేమో? వైరాగ్యం కలగాలంటే మనస్సు క్షణిక రుచిర పదార్థాలను వదిలి నిత్యము, క్షణక్షణ వినూత్న రుచిమంతం అయిన పదార్థాన్ని సేవించాలి. అట్టి పదార్థం ఎక్కడున్నదంటే, ఒక్క భగవంతుడు మాత్రమే అట్టి రుచిరపదార్థం. మనస్సు ఆ భగవంతుని యెడ నిశ్చలమై నిల్చినప్పుడు దానికి తదితర పదార్థాలు రుచింపవు. ఆ విధంగా రుచింపనప్పుడు మనస్సు ఆ పదార్థాల వంకకు మళ్ళదు. దానినే వైరాగ్యమని అంటారు. ఆ వైరాగ్యం ఉదయించిన నాడు జ్ఞానోదయం కలుగుతుంది. జ్ఞానోదయం వల్ల అజ్ఞానం, ఆ అజ్ఞాన మూలకమైన సంసారం నివృత్తిని పొందుతున్నాయి.

అటువంటి భక్తి నాకెలా కలుగుతుంది? అంటే, అచ్యుతుని కథలను వినగా వినగా అట్టి భక్తి కలుగుతుంది. భగవత్కథలను గ్రంథాదులలో చదవటం, చదువుతుండగా వినటం రెండూ శ్రవణమందే చేరుతాయి. అయితే విశదాత్ములు, సాధువులు అయిన భాగవతోత్తముల ముఖతః భగవత్కథలను తెలుసుకొనడం గుణవత్తరమని చెప్పాలి. అటువంటి మహాత్ములు వెల్లివిరియించిన భగవత్కథా సుధారస ప్రవాహంలో మునిగి ఓలలాడేవారికి ఆకలిదప్పులు, శోకమోహాలు గుర్తుకు రావు. రాజా! క్షుత్పిపాసాదులు స్వభావజనితాలు. పరమౌషధసేవ చేత తప్ప వాటి వల్ల కలిగే బాధ తొలగదు. భగవద్భక్తి ఒక్కటే అందుకు దివ్యౌషధం. ఆ దివ్యౌషధ ప్రాప్తికి నోచుకోని లోకం హరికథా కలశరత్నాకరం వంక కన్నెత్తి చూడనైనా చూడదు.

రాజా! బ్రహ్మ, మహేశ్వరుడు, మనువు, దక్షాది ప్రజాపతులు, నైష్ఠికులైన సనకాదులు, మరీచి, అత్రి, అంగీరసుడు, పులస్త్యుడు, క్రతువు, భృగువు, వసిష్ఠుడు, తుదకు నేను, మేమందరమూ వేదాలను వల్లించిన వాళ్ళమే; తపస్సమాధి నిష్ఠలు సలిపిన వాళ్ళమే; ఇంత చేసినా లోకసాక్షి అయిన ఆ పరమాత్ముని చూడనోచిన వాళ్ళము కాము. మేమందరమూ శబ్దబ్రహ్మమందే వర్తిల్లుతూ మంత్రాలు సంకేతించిన భగవద్విభూతులను భజిస్తాము. అపరిచ్ఛిన్న మూర్తి దర్శనం మాకింతవరకూ లభింపలేదు. కేవల లోకవ్యవహారపరులై వైదికమార్గంలో తగిలి ఉన్నంత కాలం బుద్ధి విచ్ఛిన్నమై ఏకాగ్రం కాలేదు. కనుక ఆత్మదర్శనయోగ్యమైన సుస్థితి ఏనాటికీ కలుగబోదు. కర్మకలాపం వీనులకు విందై పరమార్థరూపంలో కనబడుతుంది. అంత మాత్రాన అదే సత్యమని దానియందు పరమార్థదృష్టిని నిలుపరాదు. లోకం భగవద్విలాసం. ఆ విలాసాన్ని ఆశ్రయించి కర్మకలాపం ఉంటుంది.

రాజా! ఆలోచించి చూస్తే ఏనాటికైనా కర్మమన్నది వేదము యొక్క పరమార్థం కానేరదు. మలినమతులు వేదతాత్పర్యాన్ని తెలుసుకొనలేక కర్మమే వేదతాత్పర్యమని నమ్మి వారి మతాన్ని చిలుక పలుకులతో ప్రకటిస్తుంటారు. ఆ మాటలు నమ్మవద్దు. నీవు లోకంలో ఉన్న దర్భలన్నీ తెచ్చి ప్రాచీనాగ్రాలుగా వాటిని దేశమంతటా పరిచి ఎన్నో జీవాలను వధించి యజ్ఞాలు చేసి సంతోషంతో ఉబ్బి బూరటిల్లావు. నీ అంత ఘనుడు లేడని లోకం నిన్ను సహస్రముఖాల శ్లాఘిస్తున్నది. ఇంత చేసినా వైదిక కర్మ అంటే ఏమిటో, పారమార్థిక కర్మ అంటే ఏమిటో ఈ నాటికీ నీకు తెలియలేదు. కర్మతత్త్వసారం ఏమిటని అడుగుతావేమో. స్వార్థమైన కర్మ వాస్తవమైన కర్మ కాదు. ఏది భగవంతునికి పరితోషాన్ని కలిగిస్తుందో అదే వాస్తవమైన కర్మ. ఏది భగవంతుని యందు మనోలయం కావింపగలుగుతుందో అదే వాస్తవమైన విద్య. భగవంతుడు సర్వసృష్టికి మూలము, పరమాత్ముడు కనుక క్షేమార్థులకు ఆయన పాదమూలమే శరణమవుతుంది. భగవంతు డొక్కడే పరమప్రియుడు.

తక్కిన వారెవరూ కారు. భగవంతుడు దయామూర్తి, శ్రేయఃప్రదుడు కాబట్టి సర్వభయాలనూ నివారింపగలడు. ఈ సంగతి గ్రహించినవాడే విద్వాంసుడు.

రాజా! నీవు వేటాడే సమయంలో ఎన్నో మృగాలను చూశావు. అవి జంటలై పుష్ప వనాంతరాలలో యథేచ్ఛావిహారాలు కావిస్తూ జలతరంగాల మధురగీతాలకు మైమరచి ఇంద్రియార్థతృప్తితో పరవశించి తమ కొరకు కాచుకొని భక్షించడానికి ఉవ్విళ్ళూరుతూ మీదికురకబోతున్న తోడేళ్ళను గాని, వెన్నంటి వస్తున్న వేటగాళ్ళను గాని చూడక తటాలున కాలగతిని పొందటం నీకు తెలియనిది కాదు కదా? ఆ విధంగానే సంసారి అనే మృగం కాంతా గృహమనే పూదోటలోనికి చొరబడి క్షుద్రకామ్య సుఖాలనే పూవు తేనెలను వెతుకుతూ మిథునత్వంలో రంజిల్లుతూ తదేకమతియై కాంతా సల్లాపములనే పాటలను వింటూ పగళ్ళనే తోడేళ్ళు ముందులేచి పొంచి ఉండటాన్నీ, రాత్రులనే బోయవాళ్ళు తరుముకొని వస్తున్న దృశ్యాన్నీ చూడలేక ఎట్టకేలకు దివాంధుడై సమసిపోతున్నాడు. రాజా! ఇకనైనా మృగచేష్టితాలను తలపోసి మనోజయం సాధించి కర్ణశ్రావ్య కర్మబోధనలకు లొంగక కాముక చర్యాశ్రమమైన గృహాశ్రమాన్ని వదలి హంసశరణమైన భగవత్ప్రీతిని చూరగొని సర్వవైరాగ్యాన్ని పొందు' అన్నాడు.

దేహపతనం - కర్మఫలభోగం

విదురా! ప్రాచీనబర్హి నారదుని మాటలను సాకల్యంగా ఆకర్ణించి, 'మహాత్మా! కర్మములు శరీర సాధన సాధ్యమైనవి. అవసాన కాలమందు సర్వకర్మలకూ సాధనంగా ఉన్న శరీరం పతనమవుతున్నది. కర్మపరులు తమ కర్మఫలాలను లోకాంతరాలలో అనుభవిస్తారని వేదప్రవక్తలు చెబుతారు. కర్మఫలం అనుభవించాలంటే శరీరం ఉండాలి. లోకాంతరగతులైన కర్మపరులు ఏ శరీరంతో తమ కర్మఫలం అనుభవిస్తారో నాకు అర్థం కాలేదు. ఈ సంశయం తీర్పగలరని అడుగుతున్నాను' అన్నాడు.

నారదుడు వెంటనే – ‘ఓ రాజా! ప్రతి స్థూలశరీరంలోనూ అంతర్భూతమై లింగశరీరం అని ఒకటున్నది. అది మనఃప్రధానంగా ఉన్నది. కర్మలను స్థూలశరీరం మొట్టమొదటనే చేయడం లేదు. కర్మములన్నీ లింగశరీరం చేత ప్రేరేపింపబడి స్థూలశరీరం చేత చేయబడుతున్నాయి. కాబట్టి కర్మారంభానికి లింగశరీరమే కారణం. స్థూలశరీరం పతనం చెందిన తర్వాత కూడా లింగశరీరం శేషించి ఉంటుంది. ఆ లింగశరీరంతో జీవుడు తన కర్మఫలాలను అనుభవిస్తాడు. ఏయే లోకాలలో ఏయే కర్మఫలాలను జీవుడు అనుభవింపవలసి ఉంటుందో ఆయా లోకాలకు జీవుడు ఆ లింగశరీరంతో వెళ్ళి అక్కడ కర్మఫలానుభోగ్యమైన శరీరాన్ని ప్రవేశించి ఆ ఫలాలను అనుభవిస్తున్నాడు. కర్మఫలానుభవం పూర్తయిన దాకా లింగశరీరం నశింపదు. రాజా! కలలో ఎన్నో అనుభవిస్తున్నావు. నీ స్వప్నావస్థ యందు నీ స్థూలశరీరం జడప్రాయమై పడి ఉంటుంది. అప్పుడు సర్వం లింగశరీరం చేత జరుగుతున్నాయి. ఈ అనుభవాన్ని స్మరించినట్లయితే నీ సందేహం తీరిపోతుంది.

రాజా! ఈ లింగశరీరానికి మార్పు కలుగదా? అని సందేహం రావచ్చు. పురుషుని జీవితకాలంలో గాని మరణానంతరం గాని లింగశరీరానికి మార్పు కలుగదు. అంతమాత్రాన కర్మలను చేస్తున్న శరీరం ఒకటి, తత్ఫలాలను అనుభవించే శరీరం మరొకటి అనుకోవద్దు. ‘నేను, నాది’ అనే అహంకారభావంతో చేయబడినప్పుడే కర్మఫలం కర్తకు భోగ్యమవుతుంది. ఆ ఫలభోగార్థం యుక్తశరీర ధారణరూప జన్మాంతరాలు విధిగా కలుగుతున్నాయి. జన్మాంతరాలలో స్థూలదేహం లేకపోయినా పూర్వం స్థూలదేహాంతరమై ఉండిన లింగశరీరం మనఃప్రధానమైనది, అది అలాగే ఉంటుంది.

జన్మాంతరం – లింగశరీరం

జన్మాంతరంలో లింగశరీరంతోపాటు పూర్వపు స్థూలశరీరం ఎందుకు రావడం లేదు? అంటే, కర్మఫలాన్ని అనుభవించేందుకు స్థూలశరీరం